

אשכולות

הציון השבועי של תלמידי ישיבת כרם ביבנה

ויעשו כולם אגודה אחת

המשגיח, הרב שרון יוסט שליט"א

"להיות עושים אותם ימי משתה ושמחה ומשלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים" (אסתר ט, כב). וכן נפסק להלכה בשולחן ערוך (או"ח תרצה ד): "חייב לשלוח לחברו שתי מנות בשר או של מיני אוכלים, שנאמר: ומשלוח מנות איש לרעהו, שתי מנות לאיש אחד וכל המרבה לשלוח לרעים משובח וכו'".

ויש להבין, מה הטעם העומד מאחורי תקנה זו של משלוח מנות.

הב"ח (שם) כותב, ששני עניינים עמדו נגד עיניהם של חכמים כשתיקנו את מצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים: א. שמחת עבודת יוצר הכל. ב. שמחת אדם עם אוהביו ורעיו.

שני העניינים הנ"ל באים כנגד שתי תשועות: שנופרע לנו מצרינו ונקם נקמתנו, וגם שהצילנו מידם שלא אבד אחד מאתנו. והדברים רמוזים בשתי המתנות שנתן אחשוורוש למרדכי: בית המן (הוא שנפרענו מצרינו), טבעת המלך (שמכוחה לא העזו ליגע לרעה ביהודים).

לכן חייב האדם להפריש מהונו צדקה לעניים, שהיא כדברי הרמב"ם (מגילה ב, יז) "שמחה גדולה ומפארה כו', לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים כו', דומה לשכינה", וזו שמחת יוצר הכל, ובמקביל חייב לשלוח מנות לרעהו ובכך לשמוח עמם יחדיו.

ועדיין נותר לנו להבין, במה שונה שמחה זו משמחת שאר המועדות. הרי גם ביום טוב נצטוונו (דברים טו, יד) "ושמחת בחגך", ואף מצונו בספר נחמיה ביום ראש השנה (נחמיה ח, י) "ושלחו מנות לאין נכון לו".

בדבריו של המן הרשע לאחשוורוש "ישנו עם אחד מפוזר ומפורד בין העמים" אפשר להבחין במצבו הירוד של עם ישראל באותה העת. לא רק שרצף ההגלות, ששיאו בחורבן בית המקדש, גרם לפיזור העם בארצות שונות, אלא נוסף על כך גם פירוד קשה בקרב ישראל. פירוד זה הוא שמאפשר למן לתכנן את תכנית ההשמדה שלו.

כך קרה קרוב לאלף שנים לפני כן, כאשר יצאו אבותינו ממצרים (שמות יז, ח), "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים". אי אפשר שלא לשמוע במילה "רפידים" את צליל ה"פירוד".

וכך כתב הכלי יקר שם:

שעמלק דומה לזבוב שכח פיו חלוש לעשות נקב בבשר, אך במקום שהזבוב מוצא איזו מורסא או שחין אשר שם פתח פתוח קצת בבשר, שם ירבו וירחיב הפרצה. כך עמלק, כל זמן שהיו ישראל שלמים עם ה', והיה גם שלום ביניהם, אז לא יכול להם כלל. וכאשר ראה אותם במסה ומריבה, שהיה מריבה ביניהם, אז מצא לו עמלק פתח פתוח, כי אז אין להם הצלה על צד הנס שהיה סר ה' מעליהם, וגם אין להם הצלה טבעית שאיש את רעהו יעזורו, שהרי חלק ליבם זה מזה. מיד "ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים".

כבר חז"ל ראו אל נכון להתריע נגד הפילוג ולשבח את האחדות, וזוהי לשונם במדרש תנחומא ריש פרשת ניצבים:

והיה לך ה' לאור עולם (ישעיה ס, יט) אימת? בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת, שנאמר, חיים כולכם היום. נוהג שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמה יכול לשברם בבת אחת. ואלו נוטל אחת אחת, אפילו תינוק משרבן. וכן את מוצא שאין ישראל נגאלין עד שיהיו כולן אגודה אחת, שנאמר, בימים ההמה ובעת ההיא נאם ה' יבואו בני ישראל ובני יהודה יחדו (ירמיה ג, ד) כשהן אגודים, מקבלין פני שכינה.

כה גדול כחם של ציבור כאשר הוא מלוכד ואין בו מחלוקת, עד שאפילו כשיש בהם חטא, הקב"ה שומרם. וכך אמרו חז"ל במסכת דרך ארץ זוטא (פרק ט):

וכן היה רבי אליעזר הקפרי אומר: אהב את השלום ושנא את המחלוקת. גדול השלום, שאפילו בשעה שישאל עובדים עבודה זרה, ויש שלום ביניהן, אומר הקדוש ברוך הוא אין רצוני לנגוע בהן, שנאמר: "חבור עצבים אפרים הנח לו" (הושע ד).

כאשר אסתר אומרת שאינה יכולה לבוא אל המלך מחמת הסכנה שבדבר, עונה לה מרדכי: "כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, רווח והצלה יבא ליהודים ממקום אחר, ואת ובית תאבדו, ומי יודע אם לעת כזאת הגעת למלכות". המחשבה על היפרדות מכלל ישראל, "ואני את נפשי הצלתי", היא דבר נורא ואיום, ואין להעלותה על הדעת כלל!

הסכנה שריחפה על ראש היהודים חשפה את רגשות האחוה שביניהם. כעת, כשהתגלתה אחווה זו, ראו לנכון לתקן תקנה שתשמור על ההישג החשוב הזה, וקבעו מצוות משלוח מנות איש לרעהו. כעת, אם יצליחו היהודים לשמור על אחדותם, לא יוכל האויב לשלוט בהם לעולם.

ואלו דברי בעל השפת אמת (פורים תרמ"א):

כי כשבני ישראל אגודה אחת אין לעמלק שליטה בהם, רק ברפידים. לכן הלשין המן: "עם אחד מפוזר ומפורד", שכל כח שלהם האחדות, ועתה הם מפוזר וכו'. ולכן נאמר "כנוס את כל היהודים", "להקהל ולעמוד על נפשם", הכל על ידי הכינוס והקהילה וכו'. משלוח מנות ומתנות לאביונים הכל בעבור האחדות כנ"ל, וכן אומרים: "בראותם יחד תכלת מרדכי", בכח האחדות כנ"ל.

יהי רצון שיתן ה' בלב כל ישראל לייחד לבם לאביהם שבשמים, ושנוזה רק לראות כל אחד את מעלת חברו.

¹ וכבר גזר הרמב"ם את דינו של הפרוש מן הציבור: אף על פי שלא עבר עבירות, אלא נבדל מעדת ישראל ואינו עושה מצוות בכללן ולא נכנס בצרתן ולא מתענה בתעניתן. אלא הולך בדרכו כאחד מגויי הארץ. וכאילו אינו מהו - אינו לו חלק לעולם הבא. (הלכות תשובה פרק ג הלכה כ).

פרשת ויקרא-זכור

גליון 496 | ט' באדר ב' תשע"ט
(שנה שלוש-עשרה)

כניסת שבת 17:26
צאת שבת 18:26
סוּזַק"ש מג"א 08:08

מגילת אסתר

לרב משה סתי

לרגל הולדת הנכד

קוד באתר: 8424

העלון יוצא לאור ע"י

ישיבת כרם ביבנה

www.KBY.org.il

לתגובות ולהארות:

eshckolot@gmail.com

מערכת אשכולות

איתיאל סופר

שלמה שינובר, יצחק שיבני

הגר, כיוון שזכו בהם עצמם באופן אוטומטי הואיל והקרקעות תחת ידיהם זכו בשעבודם. אם בא אדם ולא ידע את ההלכה הזו שאיננו יכול לגבות מבעלי החוב של הגר, והגביה את שטרי החוב והניחם במקום אחר, ובא אדם שני ולקח אותם. ולאחר שהתברר ששטרי החוב הם חספא בעלמא – שאלו בגמרא מי זוכה בנייר השטר? (ב"ק מט ע"ב):

בעי מיניה רב ייבא סבא מר"נ: המחזיק בשטרותיו של גר, מהו? מאן דמחזיק בשטרא אדעתיה דארעא הוא דמחזיק, ובארעא הא לא אחזיק, ושטרא נמי לא קנה דלאו דעתיה אשטרא, או דלמא דעתיה נמי אשטרא? א"ל: עני מורי, וכי לצור ע"פ צלוחיתו הוא צריך? א"ל: לצור ולצור.

מחד גיסא ניתן לומר שהשני זכה בנייר דמכיוון שהראשון התכוון לזכות בגופו של השטר ולא זכה בו – אז לא זכה גם בנייר. ולאידך גיסא ניתן לומר שהראשון גם התכוון לקנות את הנניר עצמו ע"מ לצור על צלוחיתו. הקשו התוס' (ב"ב נד) הרי ידו של אדם קונה לו שלא מדעתו וגם אם לא חשב לקנות את הנניר עצמו היה אמור לקנותו כיוון שחצר מתורת יד אתרביא, וקונה אפילו שלא מדעתו. **ותרצו** דמה שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו היינו אם אינו יודע אם החפץ בחצרו ואילו היה יודע אז היה רוצה לקנות, אך כאשר בעל החצר יודע שהחפץ נמצא בחצירו והתכוון שלא לקנותו – הדין הוא שלא קנה. כע"ז מצאנו במה שכתב המחנה אפרים בעניין אם מהני קניין דרבנן לדאורייתא, והסיק שלא מהני. ולפיכך אם קנה לולב במשיכה בהקפה בלי תשלום הוא קניין דרבנן ואינו יוצא יד"ח ביו"ט הראשון. וקשה הלא בכל זאת הוא קונה כיוון שהלולב נמצא בידו, והתשובה בזה היא שהואיל ומשוכנע שהוא כבר קנה בשעת הקניין את הלולב, הרי שאיננו מתכוון לקנותו בידו בשעת שהוא בידו וזה כדברי התוס'.

ואם נחזור לנידו"ד כשראובן אמר "צריך לעשות שאילת חכם", צריך לברר האם בעצם האמירה הזו ניתן לפרש שאמר: שמתכוון לקנות את הכסף, אם באמת יתברר בהלכה שהכסף שלו. או שמא נאמר שמכיוון שיש ספק – ראובן הוא המוחזק וידו על העליונה.

ב. קניין ספק וקניין וודאי

בגמרא (ב"מ יב) מובאת בעיא דלא איפשטה:

בעי רבא: זרק ארנקי בפתח זה ויצא בפתח אחר מהו? אויר שאין סופו לנוח כמונח דמי, או לא?.

הנפק"מ בזה היא: שאם אדם זרק ארנק במתנה לביתו של חברו, אלא שלא נחה המתנה בבית כ"א עברה דרך החלון ויצאה מביתו, ובעודה באוויר-ביתו של מקבל המתנה חזר בו? האם בעל הבית קנה את הארנק או לא. השו"ע (רמג, כד) פסק:

זורק ארנקי לבית בפתח זה ויצא בפתח אחרת, ונתנו לבעל הבית במתנה וחזר בו בעודו באויר הבית, הוי ספק, ולא זכה בעל הבית, משום

אנקדוטה אמיתית שבאמת הייתה: מעשה בראובן שקנה מקרר יד שניה מזוג קשישים עריריים. ולאחר שבנה בית חדש – הלך לחנכו, והחליט להשכיר את דירתו הישנה לשמעון. ראובן פינה את הבית מכל רהיטו חוץ מהמקרר כיוון שהיה כבר ישן ולכן השאיר אותו בדירה. סיכמו השניים שכשיבואו המובילים להכניס את רהיטי שמעון לדירה יפנו גם את המקרר ויורידו אותו אל הרחוב.

במהלך הפינוי, כשהורידו את המקרר במדרגות, המקרר קיבל חבטה מהקרר והתחילו ליפול 20,000 ש" מהתא האחורי. שמעון שהיה נוכח במקום אסף את הכסף והודיע לראובן שמצא במקרר שלו את סכום הכסף. ראובן הבין שכנראה הכסף שייך לאותם קשישים שמהם קנה את המקרר. שמעון, שלא ידע את ההלכה, היה נראה לו בשעתו להעביר את הכסף לראובן, וכשהחזיר לו את הכסף אמר באלו המילים: "צריך לעשות שאילת חכם". הרבה זמן עבר מקניית המקרר ולא היה ניתן למצוא את הקשישים ומי יודע מָה היה להם. ההלכה היא שכאשר לא נמצאים בעלי האבדה – אם היא מעות – ירשום לו בפנקס את סכום המעות וישתמש בהם, וכשיבוא אליהו יחזיר את האבדה לבעליה. כשנודע הדבר לשמעון שלא מצא ראובן את הקשישים, התעורר ויכוח בין השניים למי יש את הבעלות להשתמש בכסף בינתיים.

א. מח' הראשונים אימתי חצר זוכה שלא מדעתו?

שנינו במשנה (ב"מ כה ע"ב) מצא (אבדה) בגל אבנים או בכותל ישן – הרי אלו שלו, מפני שיכול לומר שאין זו אבדתו של בעל הגל או של בעל הכותל אלא של אמוריים. הגמרא שאלה וכי ישראל אינם מצניעים בכתלים? והעמידה שהעלו חלודה הרבה, דלא שביק להו כולי האי. הקשו התוס' איזו מן טענה זו שאפשר שהאבדה היא של האמוריים הרי אפילו אם נאמר כן, הרי קיי"ל שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (ב"מ י) וממילא בעלות המציאה עומדת לבעלים. ותיצרו שיש להגדיר בקניין חצר שאינו קונה באופן כזה שלא ימצאנו מעולם – אם היא מוצנעת בתוך הכותל. ולכן לא ניתן לו בעלות על המציאה. ומעתה בנידו"ד אפילו היה המקרר אצל ראובן מאות שנים – הכסף איננו בבעלותו כיוון שהוא מוצנע ואינו זוכה בו. ולפי"ז בנידו"ד כיוון שהמעות היו בתוך המקרר איננו בר זכיה לפי דברי התוס'.

אך יש לדון שהרי המקור שחצרו קונה לו "אם המצא תמצא בידו" – ידו לרבות חצירו וכו' (ב"ק סג:) המהרי"ט והנתיבות (רסב, ב) כתבו שקניין חצר נלמד מידו, וידו של אדם קונה לו אפילו שלא מדעתו. לדוג' אדם שאיננו מודע לכך שיש לו שטר בידו – קנה, שאין לך רשות פרטית באדם יותר מידו.

גר שלא נולדו לו בנים לאחר גרותו, כיוון שהלכה היא שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי (בימות כב), הרי שאין לו יורשים. עוד הלכה: גר שמת – כל המחזיק בנכסיו זכה. אם היו שטרי חוב בביתו של הגר ומצאם אדם לאחר מותו של הגר, איננו יכול לזכות בשטרות ולגבות מבעלי החוב של

* השיעור נכתב ע"י אחד התלמידים, ע"פ הבנתו ובאחריותו.

¹ פלוגתא היא בראשונים ובאחרונים, עיין בספר דבר אברהם (ח"א ס"א סק"ד) שדן בהרחבה בשאלה הזו.

דמוקמינן ליה בחזקת מריה קמא. אבל אם הפקירו וזכה בו אחר, מוציאין מידו ונותנין לבעל הבית.

הט"ז הקשה שהרי פסקי השו"ע לכאורה סותרים את מה שפסק לקמן, (רעה, ט):

שתי שדות בנכסי הגר ומצר אחד ביניהם, החזיק באחד מהם לקנותה, קנאה. החזיק בה לקנותה ולקנות את חברתה, זו שהחזיק בה קנה, אבל חברתה לא קנה. החזיק בה כדי לקנות חברתה, לא קנה אחת מהן, חברתה מפני שלא החזיק בה, ואותה מפני שלא החזיק בה כדי לקנותה.

גר שמת והשאיר שתי שדות סמוכות זו לזו, אלא שיש ביניהן מצר, ואדם מן השוק שהיה חפץ לזכות מנכסי הגר עשה מעשה קניין בשדה אחת וחשב לקנות את השדה השנייה - הדין הוא שלא קנה אלא מה שהחזיק הוא ויש מצר ביניהם. הגמרא דנה אם התכוון לקנות גם את המצר שביניהן (שגם הוא של הגר) האם כוונתו מועילה לקנות את השדה השנייה? צדדי החקירה הם האם מועיל מה שהתכוון לקנות גם את המצר - הרי שיש כאן רציפות וקנה גם את השדה השנייה, או שמא המצר היא יחידה עצמאית וכל אימת שלא עשה מעשה קניין על השנייה לא קנה, ומילתא דלא איפשטא בגמרא. ואומר השו"ע (סעיף ט):

החזיק בה לקנותה ולקנות את חברתה ואת המצר שביניהם, או שהחזיק במצר לקנות את שתיהן, הרי זה ספק, ואם בא אחר והחזיק בה כדי לקנותה, זכה האחרון.

והקשה הט"ז דמכאן מוכח להדיא שאם הראשון ספק מוחזק, והשני ודאי מוחזק - שבעל הספק ידו על התחנותה מאשר בעל הוודאי, אך בארנקי פסק השו"ע להיפך: שמוציאין מידו של הזוכה השני שקנה בידו את הארנקי, ונותנים לבעל הבית שקנה את הארנקי בקניין ספק, והשאיר בצ"ע.

הנתיבות (אות יט) אתא לתרוצי, שיש חילוק בין קרקעות למטלטלין. גר שמת ובזבזו ישראל נכסיו, ושמעו שיש לו בן או שהייתה אשתו מעוברת - חייבים להחזיר כיוון שיש יורשים. אומרת הברייתא שאם שמעו

שהפילה את העובר ובאו אחרים והחזיקו בחפצים - קנו השניים. וכתב הרשב"ם (שם) הא דלא קנו הראשונים משום שרפיין בידיהו ולא התכוונו להחזיק לגמרי שאפשר שתלד לגר יורש. אלמא דכל היכא שהיה מסופק בשעת קניין - לא קנה. וכך היא הצעה של משנה: הדבר תלוי באיזה קניין נקנה, שכאשר אדם קונה בקניין המצריך דעת, אם תהא דעתו רפויה לקנות את הדבר ולא יקנה לגמרי - הוי ספק קניין. אך כאשר פעולת הקניין נעשית בקניין שלא מצריך דעת הקונה - כמו קניין חצר שקונה אפילו שלא מדעתו, אזי שפעולת הקניין נעשית לגמרי. ומתרחץ הנתיבות: כאשר באו הראשונים לזכות בנכסי הגר - במעשה הקניין היה פגם כיוון שלא היו משוכנעים לקנות לגמרי שאפשר שתלד לגר יורש. ולכן לא זכו הראשונים אלא השניים. אבל במקרה של הארנקי - כיוון שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אפילו אם הייתה רפויה בידו - כיוון שאופי הקניין הוא כזה שאינו צריך דעת הרי הוא חזק וידו על העליונה, ולכן בעל הבית ידו על העליונה כיוון ששם נקנה ע"י קניין חצר - וכוחו גדול מן השני. וזה החילוק בין מטלטלין לבין קרקעות, שבקרקעות בעינן את דעתו השלימה של הקונה, ואילו במטלטלין לא בעינן היכא שקנה בקניין חצר.

ג. למעשה

ועתה נשוב אל הראשונות: לכאורה בנידו"ד כיוון שהיה הכסף בידו של שמעון אזי שהיא כחצרו הקונה לו שלא מדעתו, והוי כארנקי. ומה שראובן חשב לקנות הוי ספק קניין, אך לשמעון הוא ודאי קניין ומעתה ניתן לומר שזכה במעות. אך ניתן לומר לאידך גיסא שכשהחזיר שמעון את הכסף לראובן בהנחה שיבדוק ויחזיר את המעות לבעליהן - התייאש מלקבל את הכסף חזרה, משתי סיבות: א. שאולי ימצא ראובן את הקשישים. ב. אף אם לא ימצאם, מאן לימא לו שיוחזר את הכסף. וכיוון שיש ספק מי נחשב ידו על העליונה - למעשה פסקו הבי"ד לראובן ושמעון שיתחלקו בכסף. ועליהם לרשום לכשיבוא אליהו יחזירו להם את הסכום.

כסא מלכותו אורי רזנבלט

מלך במלכותו זקוק למספר כלים על מנת להראות את מלכותו בפני הצובאים על דלתותיו.

אחד הדברים הבסיסיים ביותר אותם מחזיק המלך הוא כס המלכות.

ניתן לראות זאת היטב בכך שכאשר כבר ניתנת עיר בירה לישראל במלכותו של דוד¹ אזי ניתן סוף סוף למלך הבא אחריו (רק כי דוד עצמו אינו מספיק לעשות זאת) להציב כס מלכות ראוי לשמו, ולא סתם אלא כס הראוי להתפאר בו (מלכים א' י; יח-כ).

בונה אותו הכסא הוא חירם מלך צור חברו הטוב של שלמה, ששולח אליו חרשים ובעלי מלאכה מיוחדים המסוגלים לבנות כסא נפלא שכזה. הרלב"ג על אתר במלכים² מסביר ע"פ המדרש בילקוט שמעוני את

מבנה הכסא בהתאם לפירוש רש"י במלכים, שארבעת רגלי הכסא היו מוגלפות ולכן הכיסא היה עשוי שן (= שנהב פילים) כדי שיהיה נוח יותר לגילוף. הרלב"ג מסביר כי ארבעת הרגליים היו מגולפות בצורות הנמצאות גם כן על כסא השכינה ובעצם מכוונות כנגדו. מעניין כי הרלב"ג מביא את המדרש (מובא בילקוט שמעוני ספר דניאל בפרק ד) שמסביר כי אותם הדמויות שרואה יחזקאל בנבואתו (א, ה-ו) הן אלו שהיו חקוקות בכסאו של שלמה המלך (שור, נשר, אריה ואדם) ולכן ידוע לנו ששלמה בנה את כסאו כנגד מרכבתה של שכינה. לא ניכנס פה להסביר את הנושא לעומק, אבל הערה מעניינת שמביא המלבי"ם היא שדוד שמכונה 'רגל רביעי במרכבה' (תיקוני זוהר מג ע"ב), כנגדו מעמיד שלמה פני האריה בכיסא. וכנגד שבט יהודה שסימלו הוא אריה³ עושה שלמה תחת

³ ברכת יעקב "גור אריה יהודה" - בראשית מט, ט.

¹ הרחבה בספר שמואל ב' פרקים כג-כד.

² כל סידור מבנה הכסא מופיע בתעתיק כמעט מושלם בספר דברי הימים ב' ט, יז-יט.

ידיות כסאו שני אריות. נוסף על שני אלו מעמיד שלמה תחתיו 12 אריות על מעלות הכיסא שעוד נרחיב בהם בהמשך.

ניתן להרחיב עוד בדרך שבה הכסא נבנה או בעיטורים שהיו על גביו, אך ברצוני להתמקד בסיפור גלגולו של הכסא.

לאחר ששלמה המלך מסיים את בניית הכסא, הוא נמצא בבית המלך עוד שנים מספר, אולם בהמשך ע"פ מדרש רבה על מגילת אסתר (א, ב-ג) הכסא עובר לשימוש של שישק מלך מצרים בעת עלייתו על הרבעם בן שלמה (מלכים א' יד, כה)⁴ ולאחר מכן מחליף מספר ידיים עד להגעתו בחזרה לירושלים בידי אסא מלך יהודה, שם שהה עד לימיו של יאשיהו. המלך יאשיהו נהרג ע"י פרעה נכו במגידו, וודאי מכירים אתם את הגמרא במסכת מגילה (ג ע"א) על הפס' בספר זכריה (יב, יא) "ביום ההוא יגדל המספד" וגו'.

אולם האם תהינו מדוע נקרא שמו של פרעה זה 'פרעה נכו'?

שמו נקרא כך, לפי מדרש רבה על ספר ויקרא (פרשה כ אות א), מאחר שכאשר שב פרעה ממלחמתו עם אשור, לקח את כסאו של שלמה מירושלים. כאשר ניסה פרעה זה לשבת על הכסא, 'התעוררו' האריות לחיים הכו אותו על כף ירכו וגרמו לו להיות נכה, ועל כן קרא שמו 'נכו'.

⁴ הדבר נלמד בריבוי מהמילים 'הכל לקח' בפס' כו.

אך גם שם לא תמו תלאותיו של הכסא. נבוכדנצר מלך בבל לוקח אותו יחד עם ניצחונו על פרעה נכו⁵ ומצליח לשבת על הכיסא של שלמה ע"פ ספר דניאל⁶.

לבסוף, כשמגיעים לימיו של אחשורוש במגילת אסתר, המדרש שהזכרנו לעיל מספר כי הוא חשש לשבת על הכיסא המקורי של שלמה, ולבסוף הוא מייצר לו העתק כזה שיוכל לשבת עליו. לאחר סיום הבנייה של הכיסא- מתחיל סיפור המגילה במשתה שעשה אחשורוש ובו גם השתמש בכלי המקדש הנוספים שנלקחו מירושלים ע"י נבוכדנצר.

כאן נעלמו עקבותיו של הכסא הייחודי הזה, שהיו לו עיטורים ייחודיים בדמויות ברגליו, נשרים ואריות מתוך הכסא: שני אריות חלולים תחת ידיות הכסא המלאים בריח בשמים, ושני נשרים היועצים לשלמה ונמצאים על גב הכסא העגול שעשוי זהב טהור. שנים עשר אריות על רגלי הכסא המאיימים על הבאים לפני שלמה בדן, גפן זהב טהור הנותנת פירות ועוד כהנה וכהנה קישוטים 'שימושיים' בכסא מלכי בית דוד.

⁵ עיין להרחבה בספר מלכים ב' כג, כח-לה ובפרשנים שם.

⁶ בפרק ג', מתוך דבריו של דניאל שהקב"ה נתן לנבוכדנצר את המלוכה על כל הארצות ושמלכותו היא מאת ה', מדייקים הפרשנים בפרק ה' שבו דניאל מציג לנבוכדנצר כי סר חינו מה', במה מתבטא הדבר - בכך שאינו יכול שוב לשבת על הכיסא.

עשרי תפילה

הודאה ר' בן-ציון סופר

כתבו התוס' במס' מגילה (ד ע"א, ד"ה פסק):

ואומר על הנסים בתפלה ובהודאה. **ויש שאין אומרים 'כשם'** ('כשם שעשית ניסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, כן תעשה לנו' וכיו"ב), לפי שאמרו חכמים (ברכות לד ע"א) 'לעולם לא ישאל אדם צרכיו לא בג' ראשונות ולא בג' ברכות אחרונות'. ושטות הוא, שהרי האי טעמא לא הוי אלא למתפלל בלשון יחיד אבל בשביל הציבור שרי. **אבל נראה שאין לאומרו מטעם אחר** משום דאמרו חכמים (פסחים ק"ז ע"ב) **דכל דבר דהוי בלהבא תקנו בלהבא ובדבר דהודאה הוי לשעבר** ומשום הכי תקנו בה על הנסים דהוי לשעבר.

עולה מדברי התוס' שברכת מודים היא כולה הודאה על לשעבר, ולכן לא שייך להכניס בה בקשות על להבא, כגון "כן תעשה לנו", אלא רק דברי שבח והודאה על העבר, כגון "על הניסים".

ולכאורה קשה, שהרי בעשרת ימי תשובה אנו מוסיפים בברכת ההודאה את המשפט "וכתוב לחיים טובים כל בני בריתך", שהוא בקשה להבא!?

ונראה לתרץ בפשטות¹, שברכת מודים מחולקת היא לשני חלקים: חלקה הראשון הוא כולו הודאה על העבר, מ"מודים אנחנו לך" ועד "קוינו לך", אך חלקה השני הוא בקשה על העתיד, מ"ועל כולם" עד

¹ תירוץ זה התחדש לי לפני כמה שנים על ידי גלעד שוגר הי"ו (שהתארס זה עתה בס"ד), בלמדנו את התוס' יחד.

"הא-ל הטוב", ובו אנו מבקשים מאת ה' ששמו ימשיך להתברך ולהתרומם, ושכל החיים יודו ויהללו לשמו תמיד.

התוס' דברו על החלק הראשון של הברכה, ובארו שלא אומרים 'כשם' מיד אחר 'קוינו לך' כיון שעוד לא התחיל חלק ה'להבא' שבברכה, ולכן צריך לומר דוקא בלשון הודאה לשעבר - 'על הניסים', ולא בקשה להבא. לעומת זאת, בקשת 'וכתוב לחיים טובים' היא בתוך החלק השני של הברכה, שבו אכן אפשר לבקש בקשות להבא.²

נמצנו למדים ששני פנים לה לברכת ההודאה, ההודאה עצמה מחד ובקשה על המשכתה והרחבתה מאידך. יוצא אם כן, שלא זו בלבד ששני הברכות האחרות שבשלוש האחרונות הן ברכות של בקשה, אלא גם בברכת ההודאה עצמה חלק נכבד ממנה מוקדש לבקשה.

² ניתן גם לחלק את הברכה בצורה קצת שונה, החלק הראשון מתחילתה עד "ועל כולם... לעולם ועד", והחלק השני מ"ועל כולם" עד סופה. כלומר, לשייך גם את המשפט "ועל כולם" לחלק הראשון, כי אין הכוונה בו להתפלל ששמו יתברך ויתרומם וכו', אלא זהו המשך תיאור ההודאה, שעל כל הטובות האמורות לעיל מבורך שמו של ה'.

ויתכן שבשני אפשרויות חלוקה אלו תלויה מחלוקת הנוסח בין אשכנזים לספרדים, האם התוספת "וכתוב לחיים טובים" בעש"ת באה לפני המשפט "וכל החיים יודוך סלה" או לאחריו. ודו"ק.